

حافظ

تعداد غزل‌های حافظ را ۴۵۰ تا ۵۵۰ غزل گفته‌اند و نوشته‌اند. علت این موضوع وجود غزل‌های الحاقی و منسوب به حافظ است که برخی به تقلید از حافظ سروده‌اند و به علت شباهت کلام در ردیف غزل‌های حافظ آمده‌اند. از حافظ تعدادی قصیده و مثنوی و رباعی و ترکیب‌بند و قطعه باقی مانده که بسیار زیبا است. اما به علت اهمیتی که حافظ در غزل‌سرایی به دست آورده است، اشعار دیگر شاعر به نظر نمی‌آیند.

در مورد قدیمی‌ترین نسخه‌های دیوان حافظ بین پژوهش‌گران اختلاف نظر فراوانی دیده می‌شود. بسیاری از استنساخ‌کنندگان اشعار حافظ سه نسخه‌ی خطی را از کهن‌ترین نسخه‌های به دست آمده می‌دانند و این نسخه‌ها عبارتند از: نسخه‌های ۸۱۳، ۸۲۲ و ۸۲۵ هجری قمری که اگر وفات شاعر را سال ۷۹۲ هجری قمری بدانیم این نسخه‌ها به ترتیب ۲۱، ۳۰ و ۳۳ سال بعد از درگذشت شاعر استنساخ شده‌اند.

در حال حاضر بیش‌تر از ۱۵ نسخه‌ی خطی و معتبر از دیوان حافظ در مراکز علمی جهان وجود دارند که مورد استفاده پژوهش‌گران قرار می‌گیرند. نسخه‌های خطی معتبر دیوان حافظ، نسخه‌هایی هستند که در این سال‌ها نوشته شده‌اند:

۸۰۵، ۸۱۱، ۸۱۳، ۸۱۴، ۸۱۶، ۸۱۸، ۸۱۹، ۸۲۰، ۸۲۱، ۸۲۲، ۸۲۴، ۸۲۵، ۸۲۷ و نسخه‌های چهاردهم و پانزدهم نسخه‌های مکرری هستند که در همین سال‌ها استنساخ شده‌اند. یعنی در یک سال دو نسخه تدوین شده است.

علاوه بر نسخه‌های یاد شده از دیوان حافظ، صدها نسخه‌ی خطی دیگر در مراکز علمی جهان و یا در کتابخانه‌های شخصی افراد علاقه‌مند وجود دارد که از اعتبار آن ۱۵ نسخه‌ی خطی یاد شده برخوردار نیستند.

به منظور گرامی‌داشت فرا رسیدن نوروز باستانی و آمدن بهار و فصل رویش گل و زندگی دوباره طبیعت و هم‌خوانی همیشگی این فصل زیبا با شروع سال جدید ایرانیان، با یاری گرفتن از کلام خداوندگار عارفان و غزل‌های بی‌مانندش، بیت‌هایی را که واژه «گل» در آن‌ها به کار رفته است، انتخاب و تقدیم می‌کنیم.

این کم‌ترین هدیه‌ای است که مجله‌ی فردوسی می‌تواند به مناسبت روزهای فرخنده نوروزی تقدیم خوانندگان محترم نماید. این یادآوری ضروری به نظر می‌رسد که بیت‌های زیر مستقل هستند و در مفاهیم شعری متعلق به غزلی می‌باشند که در آن وجود داشته‌اند:

خواجه شمس‌الدین محمد مشهور به حافظ و حافظ شیرازی در اوایل قرن هشتم هجری قمری در شیراز به دنیا آمد و در سال ۷۹۲ هجری قمری در همین شهر درگذشت. حافظ از محضر استادان بزرگ عصر خود بهره برد و یکی از کسانی که همیشه حافظ از وی به نیکی یاد می‌کند قوام‌الدین عبدالله است. حافظ از همان آغاز زندگی از هوشی بسیار سرشار و استعدادی شکوفا بهره داشت. استعداد ذاتی به وی کمک کرد تا به زودی در تفسیر، تأویل، حکمت، علوم قرآنی و زبان و ادبیات عرب سرآمد اطرافیان خود گردد. از وی نقل کرده‌اند که قرآن را به ۱۴ روایت از بر بوده است. به همین سبب او را حافظ یعنی کسی که قرآن را از بر می‌خواند، نامیده‌اند. نباید فراموش کرد که از بر خوانی قرآن در عصر حافظ یکی از اصول اولیه‌ی تعلیم و تربیت آن دوره بوده است. چیزی که حافظ را متمایز از هم دوره‌ای‌هایش می‌کند، از بر خواندن قرآن به روایت‌های مختلف و تسلط او به زبان و صرف و نحو عربی است.

حافظ به علت عمری طولانی هم عصر بسیاری از امرای آن دوره است که از بازماندگان و یا غلامان ترک هستند. امرای اینجو (جلال‌الدین مسعودشاه و شیخ ابواسحاق) امرای آل مظفر (امیر مبارزالدین محمد، شاه شجاع محمود، شاه یحیی، شاه منصور و سلطان زین‌العابدین) امرای ایل‌خانی (سلطان اویس، سلطان احمد) و امیر تیمور گورکانی از افرادی هستند که هم عصر حافظ بوده‌اند.

بدون تردید حافظ یکی از بزرگ‌ترین غزل‌سرایان تاریخ و ادبیات ایران است. هیچ کس پیش از این شاعر بزرگ نتوانسته است مقام غزل را تا این حد بالا ببرد و بعد از او نیز بدون تردید می‌توان ادعا کرد که هیچ کس به پای او نخواهد رسید.

سبک و آیین نگارش غزل‌های حافظ به گونه‌ای است که هر کس با توجه به علم و اندیشه و خرد خود از آن لذت می‌برد و تاکنون هیچ کارشناس و یا ادیبی از شیوه غزل‌سرایی حافظ سخنی به خرده‌گیری و اعتراض نگفته است.

به علت اهمیت غزل‌سرایی در عصر حافظ و مقام و منزلتی که حافظ در این سبک به دست آورد، بسیاری از شاعران هم‌عصر و بعد از حافظ به فکر سرودن غزل و تقلید از حافظ افتادند. از بین کسانی که غزل‌سرایی را انتخاب کردند، شاعرانی هستند که به راستی غزل‌های نیکی‌ی گفته‌اند و اشعار آنان از آثار ماندگار ادبیات پارسی است و کسانی که به تقلید از حافظ و با نام حافظ به غزل‌سرایی پرداخته‌اند، هرگز نتوانسته‌اند به مقام حافظ دست یابند.